

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1995
FORFATTER:	Gunhild Due
TITEL:	Sybillea Livavækker, et fornærmet aogneråd og en politiaag.
KORT RESUME:	Injurieaag anlagt 1897 i Agtrup af Mikkel Uldall Juhl mod Dorte Kjør, på grund af ord hun har anvendt i en klage til amtarådet over alderdomaunderatøttelaen.

Sybilles Livsvækker, et fornærmet sogneråd og en politisag

af Gunhild Due

Den 17. september 1897 blev politiretten sat på Mikkell Uldall Juhls gård i Agtrup ved Sønder Bjert under forsæde af dommer, kammerjunker Tillisch og diverse vidner.

Agtrupgård, som her 100 år efter stadig eksisterer, ligger på hjørnet af Stenderupvej og Engløkke i Agtrup. De statelige nyere udlænger lukker af for en stor gårdsplads, hvor det gamle stuehus opført i 1855 endnu står.

I 1897 sad Mikkell Uldall Juhl som sognerådsformand i Bjert sogn. Mikkell Uldall Juhl hørte til de gamle proprietærslægter, som gennem generationer havde styret sognet.

Over for ham har vi den 72-årige enke Dorthe Kjær, som ejer et gammelt ubeboeligt hus, men nu er husholder for Hans Sørensen i Skartved, der som hun selv får alderdomssunderstøttelse.

Denne Dorthe Kjær har haft mod til at vandre over den store gårdsplads og op ad trappen til det anseelige stuehus og dér møde sognets store mand for at anmode om en større alderdomssunderstøttelse, og det på trods af, at hun allerede en gang har fået afslag på sit ønske. Hun har også klaget til amtet over dette afslag, og er ligeledes dér blevet afvist. Endnu engang forsøger hun og afvises. Hun sender en ny klage til amtet, og det er denne klage, der foranlediger den senere politisag.

Med hensyn til alderdomssunderstøttelse kom der i 1891 en lov om understøttelse til værdigt

trængende uden for fattigvæsenet. For at være værdigt trængende måtte man ikke have modtaget fattighjælp de sidste ti år, man måtte ikke have bedrevet løsgængereri eller tiggeri, og man måtte aldrig have været straffet. Der skulle naturligvis oplyses om økonomiske forhold, herunder fast ejendom og løsøre, altså alt indbo. Der skulle også oplyses om årsag til trangen, helbredstilstand, arbejdsdygtighed med mere. Man skulle endvidere oplyse, om man kunne forvente arv eller understøttelse fra slægtninge.

Der blev sat skel mellem de mennesker, som blev forsørget efter fattigloven med tab af stemmeret og ægteskabsret, og som blev anbragt på fattiggårde med tvangsarbejde, oftest under usle fængselslignende forhold. Der var en udtrykkelig lovbestemmelse om, at de værdigt trængende alderdomssunderstøttelsesberettigede ikke måtte anbringes på fattiggårde, men skulle om nødvendigt forsørges på særlige asyls, forløberer for de senere alderdomshjem.

Den enkelte kommunalbestyrelse bestemte, om der skulle ydes alderdomssunderstøttelse og fastsatte beløbets størrelse. Herover kunne der så eventuelt klages til amtet.

Først ved lov om aldersrente i 1922 fastsattes bestemte beløb, dog med tre forskellige satser for henholdsvis København, købstæderne og landsognene. Disse forskelle blev først ophævet i 1963, og jeg husker, at forskellene og beløbene

størrelse forbitrede livet for mangen en aldersrentenyder, der ikke kunne se, at eksempelvis de økonomiske levevilkår i Kolding og Sønder Bjert berettigede til forskel i ydelserne.

I 1933 ved socialreformen blev retten til at modtage aldersrente afhængig af medlemskab af sygekassen. Det betød, at der stadig var en gruppe, som ikke kom med, men hørte ind under forsorgslovgivningen og dermed kunne miste såvel valgbarhed som stemmeret og ægte-skabsret. Disse bestemmelser blev først ophævet ved lov i 1961. Således beriget med forkundskaber, der som bekendt er nyttige, går vi tilbage til politisagen på Agtrupgård.

Politisagen var ønsket af sognerådet, der ville have Dorthe Kjær sat under anklage efter straffelovens kapitel 12, paragrafferne 98 og 101, der drejer sig om forbrydelser mod offentlig myndighed og orden, hvor det fremgår, at de, som med hån, skældsord eller anden fornærmelig tiltale overfalder en embedsmand, kan straffes med fængsel eller bøder.

Sognerådets anklage mod Dorthe Kjær går på, at hun i sin klage til amtet har beskyldt Mikkel Uldall Juhl for at være inhuman, misundelig og have en gemen tænke måde.

Begrundelsen for Dorthe Kjærs ønske om en forhøjet alderdomsydelse er især, at hun ellers ikke kan få råd til at købe »Sybilles Livsvækker«, som ikke fås på apoteket, og som hun mener er nødvendig for hendes helbred. Det er det i øvrigt også for den mand, hun er husholder for.

Dorthe Kjær har som en del af alderdomsunderstøttelsen fri læge og medicin, men lægen vil ikke skrive recept på »Sybilles Livsvækker«, som sælges hos materialisten Aagaard.

Den eneste ægte **Brama-Livs-Elixir.**

Diætetisk Laffel-Bitter-Gesenté,
beskytter **Sundheden** og opholder
derved **Livet** i længst mulige **Tid**,
fjærner alle døvne **Bædster** af **Legemet**,
renser **Maven** og **Judboldene**, for-
øger **Appetiten**, styrker **Færmene**,
fremmer **Stoffskiftet**, saa at der til-
flyder **Legemet** fornødt **Kraft**, **Livs-**
aanderne oplives, **Sanserne stærkes**.
Den er i en **Menneskealder** af **Læger**
og **Lægsfolk** anerkjendt som det bedste
diætetiske **Middel** til at holde **Maven**
i **Orden**.

Saaes i Kolding kun ægte hos **B.**
Aagaard samt
i **Astov** hos **Thorvald Møller**,
i **Aagaard** hos **A. Hansen**,
i **Brørup** hos **B. Schmidt**,
i **Holsted** hos **J. J. Voisen** og **A. A.**
Kjeldsen,
i **Kjær Mølle** hos **H. S. Dall**,
i **Vamdrup** hos **H. J. Jørgensen**,
i **Vejen** hos **Th. Rarmark**,
i **Hejls Kro** hos **Chr. Hansen**.

Da man har forsøgt at bringe
falske Efterligninger (som
Læger advare imod) i **Han-**
delen, saa mærk **Kjendetegnene**
paa den **eneste ægte**: Hver **Flaske** bærer
Seglet MB. & L. i **grøn Sat** og
paa **Etiketten** sees **Fabrikens** **Naaben**:

en blaa Løve og
en Guldhane.

Mansfeld-Büllner & Laufen,
eneste Fabrikanten af den **ægte**, **pris-**
belønnede
Brama-Livs-Elixir,
Kjøbenhavn.

Desværre har det ikke været muligt at finde frem til, hvad »Sybilles Livsvækker« var for noget, hverken på apotekerne trods velvillige forsøg eller på Farmaceutisk Højskole. Heller ikke hos Dansk Folkemindesamling har man kunnet finde frem til midlet. I en artikel om livet i den gamle material-handel i Koldingbogen 1971 nævnes »Sybilles Livsvækker« sammen med noget, der hed »Bramas Livselixir«. I annoncer fra gamle vejvisere fra omkring århundredskiftet reklameres for den sidste med oplysning om en række ting, den skulle hjælpe for, f.eks. mavesyre, migræne, hæmoroïder, søsyge og meget andet, ligesom den påstås at beskytte mod malaria, tyfus, kopper og skarlagensfeber, så man forstår jo godt, at en sådan elixir kunne være meget nødvendig. Hvad indholdet angår, kan man gætte på en slags bitter af en eller anden art.

I Dorthe Kjærs lange klage beskylder hun også Mikkel Uldall Juhl for forfølgelse. Hun mener også, han er misundelig, fordi hun har testamenteret den smule bohøve, hun ejer, til den mand hun er husholder for. En beskyldning der lyder noget urimelig, når man betænker Mikkel Uldall Juhls store stuehus sandsynligvis fyldt med gamle arvestykker og et passende bohøve i øvrigt.

Da Dorthe Kjær i sin tid forlod sit faldefærdige hus for at flytte ind hos den ligeledes alderdoms-understøttede Hans Sørensen i Skartved, talte hun først med sognerådsformanden om det. Han kunne anbefale arrangementet med den begrundelse, at så kunne begges understøttelse bedre slå til. Under forhøret understreger Mikkel Uldall Juhl omhyggeligt, at han i den anledning alvorligt havde formanet Dorthe Kjær til, hvis hun tog pladsen, at de da ikke måtte have

Mikkel Uldall Juhl, Agtrupgård

noget forargeligt samliv med hinanden, som kunne give anledning til klager.

Angående klageskrivelsen erklærer Dorthe Kjær, at hun rent tilfældigt møder en mand i Kolding, som tilbyder at skrive klagen for hende, men erklærer på det bestemteste, at hun ikke har bedt om, at der skulle være fornærmelige udtryk mod sognerådsformanden eller sognerådet deri.

Foreholdt de famøse udtryk i skrivelsen undskylder hun sig med, at hun har svært ved at læse skrift og ikke var klar over, hvad der stod, men hun er villig til at beklage udtrykkene.

Det lykkes imidlertid den høje ret at finde frem til den såkaldte anonyme mand, en malermester ved navn Søren Christian Mathiesen. Det fremgår af forhøret af ham, at den gode Dorthe omgås en anelse usikkert med sandheden. I følge Mathiesen havde hun forlangt, det skulle være en hård skrivelse og indgående diskuteret indholdet samt fået skrivelsen læst op for sig. Hun havde endvidere betalt 2 kr. for arbejdet, hvilket tyder på, at manden var kendt for at kunne skrive for folk, hvilket også forklarer, at retten kunne finde frem til ham.

De omhyggelige forhør fandt sted i september 1897, og i oktober samme år kommer der så brev til sognerådet fra øvrigheden, hvor man tjenstligt melder, at der efter de under det optagne forhør fremkomne oplysninger ikke findes føje til at foretage sig videre i sagen. Men at man iøvrigt ikke giver Dorthe Kjær medhold med hensyn til ønsket om en større alderdomsunderstøttelse.

Denne besked har bestemt ikke behaget Mikkel Uldall Juhl, der i et lidt spidst brev til amtet udbeder sig en afskrift af forhørene, for at han kan forelægge det for sognerådet og bestemme, om man vil lade sagen falde. Det er så grunden til, at der pludselig findes afskrift af dette politiforhør mellem gamle skøder og lignende.

Set med nutidige øjne kan man undre sig over så megen vrede fra sognerådsformandens side, så det medfører krav om at få Dorthe Kjær straffet - en ganske alvorlig ting i de dage, som blandt andet ville flytte hende over til fattigforsorgen, da aldomsunderstøttelsen var betinget af, at man aldrig havde været straffet.

Måske findes en slags forklaring i Valdemar Juhls bog om Sønder Bjert Sogn. Valdemar Juhl var søn af Mikkel Uldall Juhl. I bogen findes optrykt et tidsbillede fra Kolding Folkeblad skrevet af en lærer J.P. Christensen. I det tegnes et billede af Mikkel Uldall Juhl som en omsorgsfuld fader for landsbyens beboere, en mand man gik til, når man havde problemer. Hvis dette billede også var Mikkel Uldall Juhls egen selvopfattelse, er det klart, at den obsternasige Dorthe Kjær, som ikke var spor taknemmelig eller ydmyg, er kommet slemt på tværs. Iøvrigt tegner den omtalte lærer Christensen et overmåde idyllisk billede af datidens landsbyliv sluttende med følgende citat: »En stor, uvurderlig åndelig rigdom var også skænket denne landsby ved at eje stærke, fromme ledere i dens midte blandt åndens og håndens arbejdere.«

Kilder:

Kolding Herreds Politiprotokol 17. september 1897.

Almindelig borgerlig straffelov 10. februar 1866.

Socialministeriets betænkninger og historiske oversigter over alderdomsunderstøttelse og folkepensionslovgivning fra 1891 - 1961.

Cirkulære af 9. april 1891 »Begæring om Alderdomsunderstøttelse«.

»Livet i den gamle materialhandel« af Harald Brogaard, Koldingbogen 1971.

Kolding Avis 1897, 2. december